

سرزمین من

مردم شناسی و فرهنگ بومی تنگستان

نویسنده: حیدر خان

انتشارات شاخه زرین

سرشناسه : قائدی، حیدر، ۱۳۳۴ -
 عنوان و نام پدیدآور : سرزمین من: (مردم شناسی و فرهنگ بومی تنگستان)/ نویسنده حیدر قائدی.
 مشخصات نشر : بو شهر: شاخه زرین، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری : ۲۱۰ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۰۹۵-۷-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع : تنگستان
 موضوع : Tangestan (Iran)
 رده‌بند کنگره : ۱۳۹۷ ق ۸/ن ۲۰۰۷/DSR
 رده‌بندی دی‌جی : ۹۵۵/۶۴
 شمار کتابشناسی ملی : ۵۱۷۶۴۳۱

انتشارات شاخه زرین

نام اثر:	سرزمین من (مردم شناسی و فرهنگ بومی تنگستان)
نویسنده:	حیدر قائدی
ناشر:	انتشارات شاخه زرین
طراحی جلد:	سبحان ضرغامیان پور
صفحه آرائی:	مرضیه مالکی
چاپ اول:	بهار ۱۳۹۷
شمارگان:	جلد ۱۰۰۰
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۸۰۹۵-۷-۸
قیمت:	ریال ۳۰۰۰۰۰

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نویسنده می‌باشد.

آدرس ناشر: بو شهر، خیابان ساحلی جفره، ساختمان تجاری آفتاب، واحد ۱

تلفن: ۳۳۵۶۰۶۱۵ (۰۷۷)

سخن کوتاه

نوشتن پیش رو دست آورد تلاش و بررسی گسترده‌ای است که بر اساس پژوهش‌های میدانی و تجارب دیداری تدوین یافته است. در این کتاب کوشش شده به مسائل و موارد مربوط به فرهنگ عمومی مردم تنگستان در روزگاران پیشین، به گونه‌ای ساده پرداخته شود.

قدر مسلم چنین نوشتاری به بازگو کننده شیوه زندگی و مراودات مردم و رفتارهای اجتماعی آنها در روزگاران آهنی می‌باشد، می‌تواند افزون بر پیشگیری از گسست فرهنگی به مثابه پلی عامل ارتباط و موجب آشنائی بیشتر در خصوص روش زندگی مردم بین نسل‌های دیرین و حال شود.

بدیهی است در این رهگذر دوستان و اساتید محترم و بزرگوارانی اینجانب را یاری نموده و موجب دلگرمی‌مان شدند که لازم می‌دانم از نایک آنها به ویژه خردورزان صاحب قلم به گونه‌ای شایسته تقدیر نمایم.

ارج می‌نهم اهالی فرهنگ و هنر تمدن مردم تنگستان را؛ و سپاسگذارم از هم‌اندیشی و مساعدت‌های بی‌دریغ برادران قاسم شکوه شهردار پرتلاش و عباس صبوری رئیس دلسوز شورای شهر اهرم که با انگیزه حمایت از پیشبرد و پاسداشت میراث فرهنگی و تاریخی منطقه، ما را همراهی نمودند.

بی‌تردید چنین اقدام سازنده حرکتی است مانا در ذهن تاریخی منطقه

تنگستان. چرا که نشر چنین ارزش‌هایی می‌تواند بیانگر واقعیت‌هایی از روزگاران گذشته باشد که با پوست و گوشت مردم دیارمان سرشته است. همچنین تقدیر می‌کنم از دوست بسیار عزیزم سبحان ضرغامیان‌پور هنرمند فرهیخته‌ای که با طراحی روی جلد اثر ارزشمند و ماندگار خود را به شیوه‌ای هنرمندانه به مردم دیار خود عرضه نمودند.

در پایان از اساتید ارجمند و تمامی بزرگواران به ویژه سالخوردگان و پیش‌کسوتانی که در پویش این مسیر اینجانب را همراهی نمودند سپاسگزاری می‌نمایم و راه‌سازانی‌های آنان را در جهت بهبود و پیشبرد کارها بر دیده منت می‌گذارم.

با سپاس

میدر قائدی

فروردین سال ۱۳۹۷

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

مقدمه ۱

فصل اول

الف: آداب و رسوم ۷

گای گیند ۸

دعای باین ۹

غلو زنگی ۱۱

گارا ۱۱

مراسم عروسی ۱۲

مراسم عزاداری ۱۴

شروه خوانی ۲۷

ب: بازی های محلی ۲۸

هوسی بازی ۳۰

قاب بازی (شکه بازی) ۳۱

کوس چار بازی ۳۳

شداد بیداد ۳۶

تنگیزه بازی ۳۷

کیلی بازی ۳۸

- ۳۹ کشتی محلی
- ۴۰ کنده بازی
- ۴۰ شنک پنک
- ۴۲ تیرمایه بازی
- ۴۳ کتر بازی
- ۴۶ خرک چه خرک
- ۴۷ پش گرگو
- ۴۸ بوسال، پنگل، پنیر
- ۴۹ شنب یکشت
- ۵۰ توته متل
- ۵۱ چگه بازی
- ۵۲ حدگوگا
- ۵۳ پند برو وا
- ۵۴ کله درو
- ۵۵ هل هل گرگ چنبری
- ۵۶ کاسه گلی
- ۵۷ هلا هلا کندر کلا
- ۵۷ ملا برس
- ۵۹ خچک شی پا
- ۵۹ گرگته
- ۶۰ اشکله
- ۶۲ گاذر بازی

۶۲ عمو زنجیر باف

۶۴ ج: هنرهای دستی

۶۶ زنبیل

۶۶ مهتکون

۶۷ کپوره

۶۷ کرکر

۶۸ دُغاله

۶۹ گیره

۶۹ بَل

۷۰ ترازوی

۷۱ کراغه

۷۱ پرونگ

۷۲ کُله بلی

۷۲ بُخ

۷۲ تاپو

۷۳ لوکه

۷۳ مافه

۷۴ قالب خشت

۷۴ بردله

۷۴ بکرک

۷۵ رُسه

۷۵		دول
۷۵		کشکلا
۷۵		مشکلو
۷۶		مشک
۷۶		دولک
۷۷		میلار
۷۷		آره
۷۸		کشکرو
۷۸		دول تره‌ای
۷۸		نخ ریزی
۷۹		نمد مالی
۷۹		حصیر بافی

۸۱		د: غذاهای محلی
۸۱		دکله
۸۱		گمنه
۸۱		اورینه
۸۲		اوداغک
۸۲		شله
۸۲		دوکشک
۸۳		آسیه
۸۳		حلوا خرمایی

۸۳	 رنگینک
۸۴	 خورشید کدو
۸۴	 اوخاگ (قلیه تخم مرغ)
۸۴	 نان محلی
۸۴	 گرده
۸۵	 ار موتو

فصل دوم: فستق و سبزیجات

۸۹	 الف: گوینش حلیم نبات نامه
۹۲	 واژه نامه
۹۲	 الف
۹۶	 ب
۱۰۰	 پ
۱۰۴	 ت
۱۰۷	 ج
۱۰۹	 چ
۱۱۱	 ح
۱۱۲	 خ
۱۱۵	 د
۱۱۸	 ر
۱۲۰	 ز
۱۲۱	 س

۱۲۳	ش
۱۲۵	ص
۱۲۶	ط
۱۲۷	ع
۱۲۸	غ
۱۲۹	ف
۱۳۱	ق
۱۳۲	ک
۱۳۹	گ
۱۴۲	ل
۱۴۴	م
۱۴۸	ن
۱۵۰	و
۱۵۲	هـ
۱۵۴	ی

۱۵۵	ب: ضرب المثل های محلی
۱۹۱	تصاویر

مقدمه

باز انجمنی و نگرشی همه جانبه پیرامون اوضاع و احوال اجتماعی با رویکردی واقع‌گرایانه در تحولات تاریخی، سیاسی، اجتماعی توجه انسان را به نکاتی جلب می‌نماید که خود عامل و زمینه ساز شناخت بیشتر جوامع در حوزه‌های مختلف بوده و موجب توسعه روابط اجتماعی و تبادل فرهنگ‌ها را در بستر تاریخ فراهم می‌سازد.

در جوامع بشری به ویژه جوامع سنتی به ویژگی‌هایی برمی‌خوریم که در جامعه شناختی تاریخی به گونه‌ای بر بسته تبیین‌کننده‌ی نوع حیات اجتماعی و تحولات تاریخی بوده و پیوستگی فرهنگی، و به فرهنگ بومی و روابط اجتماعی انسان‌ها را موجب می‌گردد. در واقع فرهنگ تنها داشته‌های معنوی و هویت دیرین یک قوم و یک ملت است.

منطقه‌ای که در حال حاضر مورد بحث ماست یعنی شهرستان تنگستان محل زندگی مردمی است که هم به لحاظ تاریخی و هم از نکته نظر فرهنگی دارای خصوصیات هستند که طی روزگاران، از اجداد خود به ارث برده و همواره در تحولات تاریخی تأثیرگذار بوده‌اند. رشادت و دلاوری، شجاعت و سلحشوری و در عین حال مهربانی و مهمان‌نوازی، سخت‌کوشی و جوانمردی، صبوری و دین‌داری، بی‌آلایشی و امانتداری پاره‌ای از خصوصیات ذاتی مردم این خطه

از جنوب ایران می‌باشد که عظمت و بزرگی تاریخ تنگستان را شکل می‌دهد.

در مورد تنگستان و تنگستان شناسی پژوهندگان و تاریخ نگاران همواره قلم زده‌اند، اما غالب نوشته‌ها در بعد حماسی و در فضای تاریخی در زمینه‌ی مقاومت و دلیرمردی تنگستانی‌ها در برابر حمله‌ی بیگانگان بوده که با ارج‌گذاری به این تلاش بی‌شائبه توسط نویسندگان بزرگ، ما بر آنیم تا با وجود همه‌ی استعدادهای بالقوه منطقه در فضا و ابعاد دیگری با بیان کلیاتی در حوزه‌ای متفاوت، به شناساندن وجوه دیگری از تنگستان مبادرت نماییم؛ شاید بدین گونه تمهیداتی فراهم گردد تا با ایجاد انگیزه در نسل جوان از این طریق بتوان این منطقه را در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با ویژگی‌های منحصر به فرد به آیندگانی که به جامعه‌ی مدرن امروزی حضور دارند، معرفی نمود. بدیهی است لازمه‌ی تحقق این مهم پرورش وسیع و عمیقی در خصوص زوایای زندگی مردم و جامعه‌ی شناسی منطقه در مسیر نه‌ولت تاریخی در جنوب ایران می‌باشد.

علاوه بر توانمندی‌های رزمی و نظامی در مبادین نبرد قهرمانانه علیه دشمنان خارجی در مقاطع مختلف تاریخی به ویژه رشادت‌های سرداران شهید در مبارزات ضد استعماری جنوب ایران و منطقه تنگستان و در سی‌ و ده سال گذشته، همچنین دلیرمردی‌های مردم در نبرد نابرابر در هشت سال دفاع مقدس، تنگستانی‌ها در حوزه‌های هنری همچون تئاتر، عکاسی، ادبیات، موسیقی و ... نیز حضور فعال داشته و همواره در این زمینه‌ها اثرگذار بوده‌اند. با این حال برای شناخت بیشتر زوایای زندگی مردم و گفتن و نوشتن از تنگستان در هر حوزه، از مردم شناسی و تاریخ گرفته تا هنر، ادبیات و همچنین جغرافیای طبیعی و انسانی حوزه‌های اقتصادی و تجارت، آداب و رسوم کهن، زبان و گویش محلی و ...

زمانی فراتر از حوصله‌ی این نوشته می‌طلبید، لذا در این نوشته ما تصمیم داریم تا گوشه‌ای از شیوه‌ی زندگی، مراودات اجتماعی گذشتگان، همچنین گویش و فرهنگ عمومی، اعتقادات مذهبی و باورهای دینی، آداب و رسوم و سنت‌های بومی و بازی‌های محلی و سایر مسایل اجتماعی را که غالباً حاصل تجارب عینی و شخصی خودم (مؤلف) بوده در حد بضاعت به رشته‌ی تحریر در آوریم. در ادامه برای قدرشناسی از همه کسانی که به نوعی در تدوین و جمع‌آوری ای مطالب، بنده را مرمون مساعدت‌های خود نمودند؛ به ویژه سالخوردگان عزیزی که حاصل تجرب و اندیشه و اطلاعات خود را در اختیار نگارنده قرار دادند به گونه‌ای شایسته تقدیر به عمل می‌آید.

در خاتمه از ارباب قلم، اندیشمندان و اساتید محترم و همه‌ی صاحب‌نظران فرهیخته و دلسوز، انتظار می‌رود ما را از طریق رایحه رهنمودهای مشفقانه و ارشادات عالمانه در جهت بهبود کیفیت کار بی بهره نرموده و نگارنده را از نقایص کار خود آگاه سازند.

شهریور ۱۴۰۰

ح. قاندر